

KENTSEL EKO-SİSTEM:KENTLERİN İÇ YAPISI VE EKOLOJİK SÜREÇLER

Dr.Şinasi AYDEMİR

Ekoloji ve Tasarım ilişkilerini arama çabalarına 'Kentsel Eko-Sistem:Kentlerin İç Yapısını Belirleyen Süreçler'i açıklayıcı bir yaklaşımla katkıda bulunulabilir.Ekolojik süreçlerin Kentsel Fiziksel mekandaki etkileri Kentsel fiziksel mekanın biçimlenişinde önenli etkenler olarak karşımıza çıkmak tadırlar.Ekolojik süreçler farklı ölçeklerde ele alındığında tasarımıla olan ilişkilerini yakından izlemek olanağı bulunabilir.Bu ilişkileri kurabilmek için bildirinin çatkısını aşağıdaki şekilde kurmakta yarar görmekteyim.

- 1.Kentlerin iç yapısını açıklayıcı yaklaşımlar.
- 2.Kentlerin iç yapısını belirleyen yaklaşımlar ve fiziksel değişim.
- 3.Davranış ve davranışın mikro ve makro ekolojisi.
- 4.Ekoloji ve değişik ölçeklerde tasarıma katkısı.

1.Kentlerin iç yapısını açıklayıcı yaklaşımlar:

Biyolojik ekoloji ilkelerinin sosyal bilimlere ve kent yapısını açıklamada uygulanması kent ekolojisi-genel anlamda da toplum ekolojisinin doğuşuna neden olmuştur,ve bunlar Chicago'da yapılan çalışmalarla yakından ilgilidir. Toplum ve kent ekolojisinin gelişimi fizyolog Child,ekonomist Hurd ve bitki ekolojisti Clements'in çalışmalarından kaynaklanmaktadır.Bunlara ek olarak Robson genel ekolojiden söz eder ve şöyle tanımlar genel ekolojiyi;'bütün organizmaların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkileridir'.Genel ekolojiden hareketle de toplum ve kent ekolojisi terimleri kullanılmaya başlanmıştır(Robson,1969).Chicago okulu bu ve benzeri terimler ve kavramlardan hareketle kentlerin iç yapısını açıklayıcı çalışmalara girmişlerdir.Bu okulun çalışmalarını açıkladan önce,genel olarak eko-sistem hakkında Chadwick'in su görüşlerine yer vermekte yarar vardır.'Eko-sistem büyüklük ve karmaşıklık yönünden farklılıklar gösterir ve eko-sistem de alt sistem ve sistemler vardır.İnsan doğal eko-sistem içinde değiştirilmiş sistem ve alt-sistemler geliştirmeyi başarmıştır ve bunu yaparkende en az gayret-least effort-ilkesinden hareket ederek optimizasyon yollarını aramıştır'(Robson,1969).

Yukarıda sözü edilen Chicago okulunun çalışmaları R.Park ile başlar.Park bir gazete muhabiridir.Chicago ve diğer kentlerde ve diğer ülkelerde çok gezmiş, mesleği gereği kentleri yakından tanımıştır.Park kentleri sadece fiziksel mekan olarak değil aynı zamanda sosyal örgüt olarak görür.Kent,Park için bir toplum laboratuvarıdır ve orada çeşitli gözlemler yapar.1921 de Burgess ile birlikte 'Toplum Bilime Giriş' adlı makaleyi yayınlarlar.Daha sonra bu okulun diğer üyelerinin de makalelerini içeren Kent-The City-adlı kitap yayınlanır(1925).

Park'ın çıkış noktası Darwin'in yaşam ağı-web of life-dir.Bu kavram ise organizmadan organizmaya ve organizmadan çevreye olan ilişkilere dayanır,ve toplumun organizmadan farklı olarak itici güçlere konu olmasını da dikkate alır.Diger bir deyişle alt -sosyal sosyal faktörleri de dikkate alır.Kent ekolojisi kavramını 'topluluk ve toplum' kavramlarına o urtur ve insanın biotik ve kültürel eylemlerini de göz önünde tutar.

Biotik, toplumun gelişimini içerir ve rekabetin alt-sosyal ve sosyal güçlerini temel alır. Bu aşamada kişileri ' birey ' olarak ele alır ve bireylerin de diğer canlılar gibi yaşamlarını sürdürebilmesi için aynı itici güçlerin etkisinde olduklarını ileri sürer. Kültür ögesi topluluktan topluma geçişi-community/society- belirler ve buda tamamen sosyal süreçlere dayanır. giderek kişi de 'kişilik' kazanır. Böylece kişi doğadaki diğer varlıklardan ayrılır.

Yaşamın sürdürülmesinde rekabet ilkesinin geçerliliğini önesüren Park, zaten sınırlı olan kentsel toprağa konut-işyeri ilişkileri açısından rekabetin varlığını görür-kentin ,çeşitli arazi kullanım türlerine göre bölgelere ayrılması gibi.Park'ın kentlerde gözlemlediği diğer bir husus egemenliktir .Bitki ekolojisinde olduğu gibi kentte de egemen olan güçler vardır.CBD (yada MIA) da olduğu gibi arazi değerlerinden kaynaklanan bir arazi kullanım egemenliği ve biçiminin oluşması buna örnektir.Egemenlik ,kentsel bütünlük içinde dağılıma neden olmaktadır değişen arazi ve kira bedelleri ile.

Park'ın bu görüşünden hareketle Burgess kentsel büyüme kuramını geliştirir. McKenzie de aynı yönde yaptığı gözlemleri ile bu büyümenin kent merkezinden yayılan içiçe çemberler şeklinde olduğunu öne sürer.McKenzie'nin bu fikrine dayanarak Burgess ' concentric zones' adını verdiği gelişme kuramını ortaya atar(1925).Burgess içiçe halkalarla fiziksel mekanla insan ilişkilerinin değişim ve yönünü kuramsal bir çerçevede açıklamış olur.

Uzun bir aradan sonra,Hoyt kentsel gelişmenin ve kent iç yapısının sektörel bir görünüm de olduğunu ortaya koyar(Murphy,1966.,Mayer and Mayer and Kohn, 1957;H.Carter,1972;Lerry and Horton,1970).Hoyt'a göre kentsel gelişme belirli ulaşım aksları boyunca olmakta ve yine bu akslar üzerinde belirgin bir arazi kullanımı dokusu yer almaktadır.Sektörel gelişme olarak tanımlanan bu modelde,içiçe çemberlerden oluştuğu öne sürülen Burgess modelinden farklı olarak gelişme ana akslar üzerinde ve gelişmeleri de her sektörün kendi içinde aşamalı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentsel gelişmenin sadece CBD etrafında değil,kentsel işlevlerdeki farklılaşma ve uzmanlaşma sonucu birden çok merkez etrafında yer aldığı ve bunun birçok büyük kentte ve metropoliten alanlarda böyle olduğunu gözlemleyen Harris ve Ullman çok merkezli gelişme kuramını öne sürerler.Gerçekten de bazı eylemler özel hallerde ortaya çıkabilmekte,eylemler arası guruplaşmaya gidilmekte ve dış ekonomilerden yararlanma önem kazanmakta,ve kira ve arazi değerleri kentsel gelişmenin yönünü ve biçimini belirlemektedir.Kentsel gelişmeye ilişkin yukarıda açıklanmaya çalışılan kuramların tartışmasına girmeden,bu kuramların büyük ölçüde ekolojik süreçlere bağlı olduğunu vurgulamakla yetinmek bu seminerin sınırları içinde kalmak için zorunlu görünmektedir.

Kentlerin iç yapılarını açıklayıcı bu kuramların tümü de belirli ekolojik süreçleri göz önünde tutmakta ve farklılaşma, toplum yapısı ve mekansal sınırları dikkate almaktadırlar.Böylece toplum biçimi,işlevi ve gelişmesinde kent ekolojisinin önemi üzerinde durılmaktadır.Buradan hareketle modern ekolojistler ekolojiyi ' insan ve çevresi ile olan ilişkileri' tanımlarlar.Insanın çevresine olan etki ve tepkilerini ve bunun dinamiğini göz önüne alan

Duncan insan ve çevresi arasındaki ilişkilerin karmaşası ve uyum gücünü üzerinde durarak kişinin kültürü, sosyal örgütlenmesi, teknolojinin de insan çevre ilişkilerindeki önemini belirtir. Toplumun mekansal ilişkileri değiştiğçe sosyal ilişkilerin temelinde değişmektedir. Bu nedenle fiziksel değişim ve toplumun iç yapısını belirleyen süreçlerin üzerinde durmakta yarar görmekteyim.

2. Fiziksel Değişim ve Toplumun İç Yapısını Belirleyen Ekolojik Süreçler:

İnsan gözlemleri sonucu doğadan ve doğal olaylardan bazı sonuçlar çıkarılmak, doğal olaylara karşı önlemler almak yollarını bulabilmiştir. Bu öğrenme bazen çabuk bazen de zaman alıcı olmuştur. Aynı şekilde insanın yerleşme ve tarım dışı eylemler için mekan seçimi de yavaş fakat kalıcı etkiler göstermektedir (kentler, endüstriyel alanlar vb.). Bu alanlarda doğal çevre ve bitki yaşantısı da büyük ölçüde değişime uğramaktadır. Bu tür doğal deneylerin değerlendirilmesi bazı genellemelere götürmektedir bizi:

• Mekan seçiminde ve mekanın adapte edilmesinde işlevsel uzmanlaşmanın rolü büyüktür, işlevlerle seçilen işlev alanları arasındaki bağ giderek azalmaktadır.

• Aynı şekilde adapte edilen mekanlar da değişime uğramaktadır (yapıların işlev değiştirerek kullanılması gibi). Ancak son derece de hoş olmayan etkiler de insan çevre ilişkilerine müdahaleden ortaya çıkabilir (Altman, Edra 2, 1973).

Fiziksel mekan bu tür işlev değişikliklerini ve iletişimi yerine getirmek için farklılaşmaktadır. Bunlar yapıları saran çevre olarak belirlenebilir (mekan adapte etme, mekana adapte olma gibi).

Fiziksel çevredeki ekolojik değişim süreci şu aşamalardan geçmektedir:

1. Birbirini izleyen farklılaşmalar, rol ve işlevlerde artan karmaşıklık ve bunların sürdürdüğü çevre-fiziksel mekan-değişim.
2. Geniş ve yaygın eylemler için özel ortamlar yaratmak (ya fiziksel ortamı uymak yada mekanı uyumlu hale getirmek gibi).
3. Ulaşım olanaklarının gelişimi ve evrimi.

Yukarıda belirtilen değişim süreçleri belirli bir denge haline erişmeyi amaçlamaktadır, ve yalnızca önemli güçler tarafından bozulabilmektedir (doğal olaylar yada çok güçlü bir hayvan türünün ortaya çıkışı gibi. İnsanın ortaya bu açıdan tipik bir örnektir). Kısaca, günlük yaşamdan edindiğimiz deneyimlerle insanın çevresi ile olan ilişkilerini, bunu kentsel mekana indirgediğimizde, kentsel ekoloji yada kentsel ekolojik sistem ele alabiliriz.

Fiziksel mekandaki bu tür değişimlere uyum bazı davranış ve vaziyet almaya beraberinde getirmektedir. Bunları kısaca aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Mekan-davranışsal değişim (space-behavioural). Davranışları mekânın kullanımına uydurma.

2. Mekan-konumsal değişim (space-locational). Eylem için daha uygun bir yer arama ve mekansal ilişkiyi değiştirme.

3. Eylem-gelişimsel değişim (space-developmental). Eylem türüne göre yeni mekân seçimi ve adapte etme gereği.

Burada kültürün davranış farklılaşmasında ve değer yargılarının değişimindeki önemi üzerinde durmak gerekir. Toplumun değer yargıları o toplumun örgütlenme biçiminde ve yapısında ifadesini bulmaktadır. Kültür beraberinde çevre-ortam (environment-milieu) tartışmasını da gündeme getirmektedir. Sprouts bunu psiko-ortam yada operasyonel ortam olarak tanımlar.

Fiziksel değişimi ve kentsel gelişmeyi belirleyen ekolojik süreçleri bir başka yönden de ele almak değişimi daha iyi açıklamak için yararlı görülmektedir. Ekolojik süreçlerin bu yönden ele alınışı kentlerin iç yapılarına ilişkin kuramsal yaklaşımları da daha iyi açıklamaktadır. Bu süreçler:

1. Yığılma-yayıma (concentration-deconcentration).
2. Merkezilik-merkezden uzaklaşma (centrality-decentralization)
3. İstila-geriçekilme (invasion-retreat)
4. Yerine geçme-uzaklaşma (succession-withdrawal)
5. Ayrılma-uzmanlaşma (segregation-specialization)

Yukarıda belirtilen süreçler daha çok arazi kullanımına ve nüfusun mekanda dağılımına ilişkindir (Morris, 1968). Bu süreçlerin kent ekonomisi, kaynak kullanımı ve kaynağa yakınlık, konut sorunu, iş gücü teminindeki sorunlarla yakın ilişkisi göz önünde tutulmalıdır. Ekolojik süreçlerin ekosistem, alt-ekosistemler ve davranışlarla yakın ilişkilerinin de üzerinde durmak ta insan-çevre ilişkilerinde karşılıklı etki ve tepkilerin nasıl ele alınması ve değerlendirilmesinin bilinmesi bakımından yarar görülmektedir.

3. Davranış ve Davranışın Mikro ve Makro Ekolojisi:

İnsan çevre ilişkilerinde çevrenin devingen, değişen özelliği üzerinde durmakta yarar görülmektedir. Bu ilişkiler durağan, değişmez ve uzlaşmış ilişkiler değildir. Sınırlar değişebilir, işlevler başka biçime dönüşebilir, grup yapıları değişebilir, ve çevre çıkışlı davranışlar veya eylemler çevre öğelerini ve elemanlarını kullanır; kişisel mekanlar yada fiziksel uzaklık gibi. Bu nedenle davranışın mikro ve makro ekolojisini ölçüğe bağlı olarak ve aşağıdaki örneklerle açıklamak, ekolojinin (genellikle kentsel ekoloji) tasarımı da nasıl ele alınabileceğini de bir bakıma açıklayıcı olacaktır.

Proshansky, İttelson ve Rivlin bir akıl hastanesindeki bir kovuşun terapik etkinliğini artırmak için bir deneye girişirler. Koguş, bir ucunda hemşire odası diğer uca güneşlenme terası ve ara yerde de yatak odalarından oluşmaktadır. Hastane yetkilileri için sorun koguşun kullanımından doğan bir tür davranışın nedenlerinin bulunmasıdır. Bu amaçla çağrılan psikologlar koguşa geldiklerinde görünüm şöyledir. Dinlenme yeri olarak düşünölen güneşlenme odası fazla ısınmakta, rastgele dekore edilmiş, ve bir dizi perdosiz pencereler vardır ve içeriye rahatsız edici derecede güneş girmektedir. Bu hali ile bu mekan pek az kullanılmaktadır (içinde tv. de olmasına karşın). Bu odada en sıkıntılı ve kederli hastalar oturarak dinlenmek yerine oda ortasında kendi başlarına uzun süre ayakta durmaktalar, ve bu durum onların tedavisini geciktirmektedir. Gözlemler sonunda psikologlar bu odanın daha iyi ve göze hoş gelici mobilyalarla yeniden döşenmesine, yeni perdeler takılmasına, ve bazı elemanlar ilave edilmesine karar verirler. Sonuçta güneş odası daha fazla kullanılan, dinlenme ve eğlence amacıyla vakit geçirilen bir sosyal mekana dönüşür. Şikayett konusu davranışta bulunan hastaların sayısında büyük azalma görülür. Psikologların gerçekleştirdikleri şey hastaların tek başlarına ve izole edilmiş şekilde uzun süre ayakta durdukları yeri (location) değiştirmektir. Bu örnek bir ölçüde ekoloji ve tasarım ilişkisini ortaya koyabilmektedir. Bu konudaki diğer bir örnekte bir hayvanat bahçesi ile ilgilidir (mikro çevre-davranış ilişkisi): Bir hayvanat bahçesindeki kuşlar bölümüne 'baştankara kuşu' da ilave edilmek istenir. Hayvanat bahçesinin kuşbilimcisi bu kuş hakkındaki bütün bilgilerine karşın kuş için doğru bir ortam yaratamaz. Sorun yavrularla ilgilidir. Dişi ve

erkek kuştan oluşan gurup, bütün davranış ölçütlerine göre işlevlerini iyi sürdürmektedirler. Yavrular olmakta fakat ebeveynler yavruları her defasında yuvadan atmaktadırlar. Çiftleşmeyle başlayan ve yavruların ölümüyle sonuçlanan bu süreç bir çok kez tekrarlanır. Kuş bilimci bu durumu değiştirmeye çalışır, ancak sonuç değişmez. Kuş bilimci kuşun doğadaki yaşamını yeniden gözler ve daha önce dikkatine çekmeyen şu noktaları yakalar:

1. Ebeveynler yavrular için yiyecek temini için gün boyu uğraşmaktadırlar.
2. Bu süreçte yavrular ağızları açık yiyecek beklemektedirler (ağlamak-büyütürler).

3. Ebeveynler yuvada oldukları zamanda yuvanın temizliği ile meşgul olurlar (yuvada biriken yiyecek artıkları, kabuk vb. fazlalıkları atmak gibi).

Kuş bilimci doğadaki kuşlar üzerindeki bu gözlemlerden sonra hayvanat bahçesine döner. Buradaki kuşların davranışları biraz farklıdır. Yavrular yumur-
tadan çıkmakta, ebeveynler hazır yemleri getirmekte, iyi beslenen yavrular sessizce uykuya dalmaktadırlar. Bu durumdan kuşkulan ebeveynlerde yavruları yuvadan atarlar (ölmüş olmaları düşüncesi ile olsa gerek). Kuş bilimci bu kez yiyecek miktarını azaltır ve gizler, böylece ebeveynlerin daha çok meşgul olmalarını sağlar. Ebeveynlerin uzun süre yem bulmak için uzaklaşmalarını yavruların uyumadan, ağlayarak vakit geçirmelerini sağlar. Sonuçta hem yavrular hem de ebeveynler doğal yaşantılarına daha yakın bir davranış gösterirler. Yavrular yuvadan ayrılma zamanına kadar yaşarlar ve üreme bu şekilde devam eder.

Davranışın makro ekolojisi ile ilgili bir örnekte Uganda da girilen bir uygulamadan kaynaklanmaktadır. Turnbull kuzey Uganda'da Kideo vadisinde yaşayan ve avcılıkla geçinen İK'ler arasında 18 ay yaşar bir dizi gözlemler yapar. Uganda hükümeti Kideo vadisini milli park ilan ettikten sonra İK'leri bu vadiden çıkarır ve polis kulüpleri de koyarak İK'lerin geri dönmelerini önler. Aynı zamanda bu topluluğu avcılıktan ziraate geçmeye zorlar. İK toplumunun sosyal davranışsal dokusu birden bozulur. Turnbull bu konuyu araştırmaktadır. İK'ler Kideo vadisinde yaşarlarken küçük guruplar halinde ve birbirleriyle son derece iyi ilişkiler de bulumaktadırlar. Arazi kullanış biçimleri, örf ve adetleri, inançları ve gündün güne davranışları bir bütünlük gösterecek şekilde süregelmektedir. Yeni yerleşme alanlarındaki davranışları ise işbirliğinin yerini kötü niyetli davranışlar alır, iyiliğin yerini düşmanlık alır, gurup üyelerinden bazıları ölüme terk edilir, yardımlaşma ve besleme yerine. Sonuçta ekolojik bağlarda köklü değişiklikler ortaya çıkar. İK'lerin şimdiki yaşamı ile 20. yüzyıl endüstri toplumu arasında benzerlikler görür Turnbull.

Bu örneklerden çıkarılabilecek ortak sonuçları ise Wilkens şöyle sıralamaktadır:

1. Tasarımcının ve teknokratın iyi niyeti ve sevgisi logru ortamı yaratmaya yetmez.

2. Kendi gayretlerim hakkındaki değerlendirme de kullandığımız ölçütler oldukça karmaşıktır. Günden güne ve an ve anlık davranış ölçütleri, göstergeleri yada öğrenme, konfor ve tatmin olma ifadeleri çevrenin ne kadar işlevsel olduğu konusunda oldukça yanıltıcıdır. Bu nedenle ölçütlerimizi dikkatle seçmeliyiz. Günlük çevreyi oluşturan karmaşık sistemler toplum ve onlar arasındaki bağlar birtakım yasal iç bağıntılarla ilgilidir (tüm fiziksel çevre ile, devam eden kısa süreli kişisel ve sosyal davranışlarla ve uzun süreli sonuçlarla).

3.Uzun dönemli sonuçların hangi yönde ve nasıl oluşacağı belli değildir. Belirsizliğin ortaya çıkarılması için yapılan girişim ve değişiklikler de beklenmedik yöni sorunlar yaratabilir,girişim ve değişikliklerin insancıl olmasına karşın.

4.Çevre tasarımı için bilinen yetenekler ve bilinen davranış teknolojilerinin uygulanmasında davranışlara ve davranışsal-çevresel sisteme karşısı çoçuksu bir kayıtsızlık göstermekteyiz.Degişimin araçları olarak ekono-
mik plancılar,konut otoriteleri(yönetim),mimarlar ve digerleri kendi düzenlerinin,çeşitli şekilde davranış-çevre sistemini etkileyecek yönde kullanmaktadırlar.

Turnbull'un gözlemleri ve Willems'in çıkardığı sonuçlar üzerinde yorum yapacak değiliz.Gerek gözlemlerin özel haller oluşu,gerekse çıkartılan sonuçların genellenmesindeki güçlükleri vurgulayarak,konuyu ortaya koymakla yetinmiyoruz.

4.Ekoloji ve değişik ölçeklerde tasarıma katkısı:Çevre tasarımı ve yönetimi

Gerek kentsel gelişmeye ilişkin kuramlarda,gerekse kentlerin iç yapısına ilişkin ekolojik süreçlerde ve verilen örneklerde görüldüğü gibi kişi ve çevresi arasında karşılıklı ve ikili bir etki ve etkileşim vardır.Yalnızca çevre kişi üzerinde etkili değil,aynı zamanda kişi de çevresi üzerinde etkilidir.Halbuki bir süre çevrenin kişi için biçilmiş ve değiştirilmez olduğu görüşü hakim olmuştur.Son zamanlarda ise esnek,dğişen çevreler tasarımına önem verilmeye başlanmıştır.Böylece çevrenin,kişinin varlığının ve kişiliğinin devamı olduğu kavramı önem kazanmaya başlamıştır.Bilindiği gibi planlama (tasarım) çalışmaları sistematik değişimi yönlendirmeli ve kontrol etmelidir.Ancak bunu yapmadan önce kişinin ve toplumun davranışlarının çevreyi etkilediği ve bu etkinin nereden kaynaklandığı,zorlamalar ve sınırlamaların neler olduğu ve bunların nasıl uygulandığı bilinmelidir.Yine biliyoruzki çevre tasarımı davranışsal nesnelere onu destekleyen çevre arasındaki uyumsuzluk halinde ortaya çıkmaktadır.Davranış değiştirme stratejisine bağlı olarak çevre tasarımında davranıştemelinin gözlenmesi-davranış hedeflerinin belirlenmesi-çevreyi değiştirme-yeni davranış temellerini gözleme'den oluşan bir çerçeve içinde ele alınabilir davranış-çevre ilişkisi(Studer,Edra 2,1973).Diger taraftan genel sorun çözümünden hareket edilerek tasarımda izlenmesi gereken strateji de gözlem(nedir?)-model(nedir?)-hedefler-model (nasıl olmalı?)-taklit(ne olmalı?)-uygulama-sınama(ne olabilir,nezaman?) ve taklit-model(ne olmalı?),sınama-model(ne olmalı?) aşamaları arasında geriye dönüşlerden oluşan bir akış içinde ele alınabilir.Davranış ve davranışların şekillendiği dışsal saran çevre(eko-sistem) bir arada ele alındığında çevre tasarımı ve yönetimi stratejisi akış çizelgesinde gösterildiği gibi ele alınabilir.İnsan ve çevre ilişkilerini bir sistem içinde ele alan Chadwick(Chadwick,1971) ekoloji ve çevre tasarımını daha genel bir modelle şöyle ele almaktadır:Eko-sistem:doğa,insan,landscape,flora,fauna-insanın değer sistemleri:değerler,hedefler,amaçlar-insan çylem sistemi:çylemler,akımlar,soyut mekanlar-insanın değiştirilmiş mekanları:fiziksel mekan,kannallar-eko sistem.Chadwick bu modeli bir döngü olarak ele almaktadır.Yukarıda açıklanmaya çalışılan çevre tasarımına ilişkin modellerin farklı ölçekler için geçerli olduğunu belirtmekte yarar vardır(mikro ve makro ölçeli tasarım-planlama-çalışmalarında).

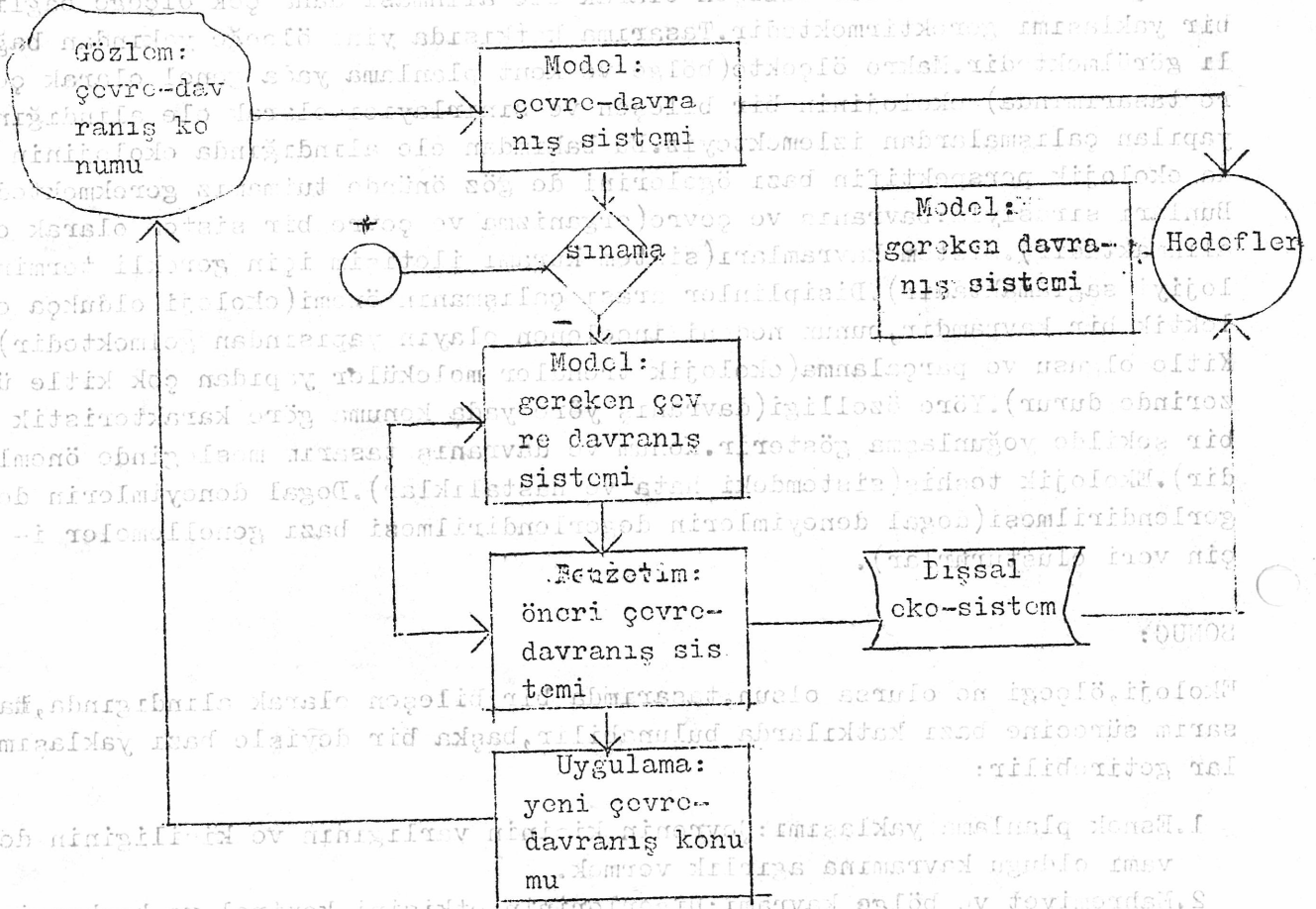
Ekolojinin tasarımıda bir bileşen olarak ele alınması daha çok ölçeğe bağlı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Tasarıma katkısında yine ölçeğe yakından bağlı görülmektedir. Makro ölçekte (bölge ve kent planlama ya da genel olarak çevre tasarımıda) ekolojinin bir bileşen ve sınırlayıcı olarak ele alındığını yapılan çalışmalardan izlemekteyiz. Bu bakımdan ele alındığında ekolojinin ya da ekolojik perspektifin bazı öğelerini de göz önünde tutmamız gerekmektedir. Bunları sırasıyla: Davranış ve çevre (organizma ve çevre bir sistem olarak ele alınmaktadır). Sistem kavramları (sistem kuramı iletişim için gerekli terminolojiyi sağlamaktadır). Disiplinler arası çalışmanın önemi (ekoloji oldukça eklettik bir kavramdır, bunun nedeni incelenen olayın yapısından gelmektedir). Kitle olgusu ve parçalanma (ekolojik trendler moleküler yapıdan çok kitle üzerinde durur). Yöre özelliği (davranış yöre ya da konuma göre karakteristik bir şekilde yoğunlaşma gösterir. Konum ve davranış tasarım mesleğinde önemlidir). Ekolojik teşhis (sistemdeki hata ve hastalıklar). Doğal deneyimlerin değerlendirilmesi (doğal deneyimlerin değerlendirilmesi bazı genellemeler için veri oluştururlar).

SONUÇ:

Ekoloji, ölçeği ne olursa olsun, tasarımıda bir bileşen olarak alındığında, tasarımı sürecine bazı katkılarda bulunabilir, başka bir deyişle bazı yaklaşımlar getirebilir:

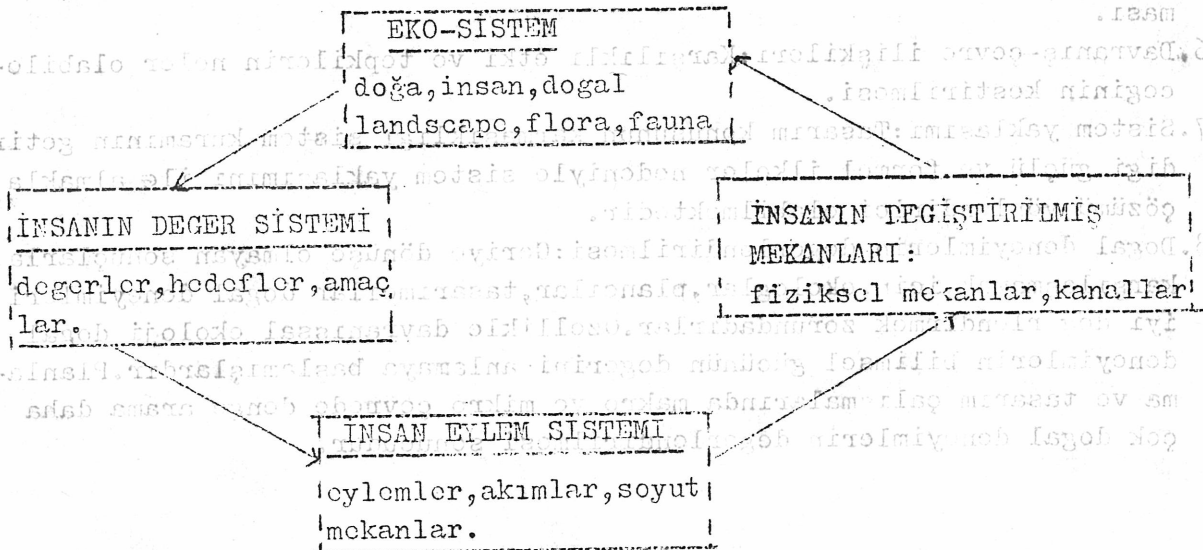
1. Esnek planlama yaklaşımı: Çevrenin kişinin varlığının ve kişiliğinin devamı olduğu kavramına ağırlık vermek.
2. Mahremiyet ve bölge kavramı: Diğerlerinin etkisini kontrol ve herhangi bir yerin kullanım ve sahipliği.
3. Kişisel mekanlar yaratma: Diğerlerinden olan fiziksel uzaklık ve çevrenin toplum tarafından kullanımı ve yönetimi.
4. Katılma: Gözlem yapma ve görüş bildirme
5. Ekolojik teşhis: Tasarıma konu olan sorunların belirlenmesi ve araştırılması.
6. Davranış-çevre ilişkileri: Karşılıklı etki ve tepkilerin neler olabileceğinin kestirilmesi.
7. Sistem yaklaşımı: Tasarım konusunun karmaşıklığı sistem kuramının getirdiği güçlü ve formel ilkeler nedeniyle sistem yaklaşımını ile almakla çözümü yönlendirici olabilmektedir.
8. Doğal deneyimlerin değerlendirilmesi: Geriye dönüşü olmayan sonuçlarla karşılaşmamak için, ekoloğlar, plancılar, tasarımcılar doğal deneyimleri iyi değerlendirmek zorundadırlar. Özellikle davranışsal ekoloji doğal deneyimlerin bilimsel gücünün değerini anlamaya başlamışlardır. Planlama ve tasarım çalışmalarında makro ve mikro çevrede denge arama daha çok doğal deneyimlerin değerlendirilmesi sonucudur.

EKLER:

TASARIM VE YÖNETİM STRATEJİSİ

(R.Studor.Edra 2,1973,s:137-151)

İNSAN-ÇEVRE SİSTEMİ(İNSAN DOĞA-SİSTEMİ)
(G.Chadwick.System View of Planning,1971)

